

AN EXAMINATION OF THE BALLET "SEVEN BEAUTIES" BY AZERBAIJAN CONTEMPORARY COMPOSER KARA KARAYEV

Nargiz İmrani Öztürk*¹

*Öğr. Gör., Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müzik Bölümü

Abstract

The ballet "Seven Beauties" by Kara Karayev, one of the important composers of Azerbaijan, was written by being influenced by Nizami Ganjavi's work of the same name. Author determined the characteristics of the characters of the heroes and the course of the plot in line with the subject that Nizami had worked on in his work "Seven Beauties".

Since the characters of the heroes in the author's poem "Seven Beauties" are heard correctly by the composer, the musical characters of the heroes were composed according to the melodies suitable for the folk music themes they belong to.

Our aim is to examine the work "Seven Beauties" in terms of musicology and to mention its importance in musical civilization.

In this study was used document analysis which is one of the qualitative scientific research methods comparative historical analysis method developed in musicology.

As a result of the researches, most important is that Karayev's "Seven Beauties", on the one hand, was suitable for the standards of Western musical art and on the other hand, it was special as one of the first works in the art of Eastern ballet music.

Key words: Kara Karayev, Seven Beauties, ballet.

AZERBAIJAN ÇAĞDAŞ BESTECİLERİNDEN KARA KARAYEV'İN "YEDİ GÜZEL" ADLI BALESİNİN İNCELENMESİ

Özet

Azerbaycan'ın önemli bestecilerinden olan Kara Karayev'in "Yedi Güzel" balesi Nizami Gencevi'nin aynı isimde olan eserinden etkilenerek yazılmıştır. K. Karayev; Nizami'nin "Yedi Güzel" eserinde işlemiş olduğu konu doğrultusunda kahramanların karakterlerinin özelliklerini ve olay örgüsünün gidişatını belirlemiştir.

Yazarın "Yedi Güzel" şiirinde kahramanların karakteri besteci tarafından doğru olarak duyulduğu için kahramanların müzikal karakterlerini onların mensup oldukları halk müziği temalarına uygun melodilere göre bestelenmiştir.

"Yedi Güzel" eserin müzikoloji bakımından incelenmesi ve onun musiki medeniyetindeki önemine değinmek amacımızdır.

Bu çalışmada nitel bilimsel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi ve müzikolojide geliştirilen karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmalar sonucunda Kara Karayev'in "Yedi Güzel" eserinin bir taraftan Batı müzik sanatı ölçülerine göre uygunluğu, diğer taraftan ise Doğu bale müzik sanatında ilk eserlerden biri gibi hususi oluşu önem taşıdı.

Anahtar kelimeler: Kara Karayev, Yedi Güzel, bale.

1. Giriş

Azerbaycan, Sovyetler döneminde müzik medeniyeti alanında çok sayılı sahne eserleriyle, aynı zamanda ünlü bestecileri, orkestra şefleri ve müzisyenleriyle eski Sovyetler Birliği'ne bağlı Cumhuriyetler arasında ön sıraya çıkmış ve Azerbaycan-Türk kültürünü tüm dünyada tanıtmada başarılı olmuştur. Böyle eserler sırasında Azerbaycan'ın Besteciler İttifakının başkanı ve Sovyetlerin Besteciler İttifakının kâtibi besteci Kara Karayev'in sahne ve senfonik eserlerini de gösterebiliriz. Bu eserler sırasında bestecinin 1952 yılında ünlü şair Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" şiiri esasında yazmış olduğu "Yedi Güzel" balesi dünyada birçok ülkenin tiyatro sahnelerinde oynatılmıştır. Kara Karayev; Nizami'nin "Yedi Güzel" eserinden etkilenmiş ve kendi yazdığı

¹ Sorumlu Yazar E-mail: nargizimraniozturk@gmail.com / Doi: 10.22252/ijca.1021676

balenin içeriğinde karakteristik özelliklerini ve olay örgüsü ilerleyişini o şekilde belirlemiştir. Nizami'nin "Yedi Güzel" eserinin önceliğinde Kara Karayev'in yazmış olduğu "Yedi Güzel" balesi sergilenmiş ve Azerbaycan halkı tarafından sevilmiştir. Eserin halk tarafından benimsenmesi ve beğenilmesi esere verilen önemi göstermektedir.

1.1. Amaç

Azerbaycan'ın ve geçmiş Sovyetler döneminin ünlü bestecisi olan Kara Karayev'in yaratıcılığında hususi önem taşıyan Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" eseri esasında yazmış olduğu balenin müzikoloji bakımından incelenmesi ve onun musiki medeniyetinde önemli rolüne ışık tutmaktır. Besteci XX. yüzyılın ortalarında ilk defa Batı müzik kurallarının esasında Doğu dünyasının şah eserlerinden biri olan N. Gencevi'nin şiir dili ile yazdığı "Yedi Güzel" eserinin mazmununu musiki ve klasik dans dili ile nasıl verdiğini incelemektedir. Aynı zamanda besteci; balede kahramanların karakterlerini ve Orta yüzyıllara ait saray kültürü geleneğini dans sahnelerinde nasıl verebildiğini incelemektedir.

Balenin başkahramanı Behram-gurun tüm sahnelerde karakteri, balenin esas lirik-psikoloji çizgisi ve ana motifi olan Ayşe ile Behram şahın münasebetlerinde her iki kahramanın karakterlerinin musiki ve orkestrada nasıl verildiğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda hem şiir, hem de bale olarak sevilen "Yedi Güzel" eserinde adları geçen kahramanların karakterleri, ana tema ve olay örgüsünün birbirleriyle bağlantılı olduğunu incelemek esas amacımız olmuştur.

2. Yöntem

Bu çalışma içerisinde nitel bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi deseni kullanılmıştır. "Nitel araştırma, incelediği probleme ilişkin sorgulayıcı, yorumlayıcı ve problemin doğal ortamındaki biçimini anlama uğraşı içinde olan bir yöntemdir" (Guba & Lincoln, 1994; Klenke, 2016 'dan akt. Baltacı, 2019).

Nitel araştırmada veriler gözlem, görüşme ve dokümanlar yoluyla toplanır. "Doküman kelimesi incelendiğinde Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (2020) "belge"; Oxford Sözlüğü'nde (2020) ise bir şey hakkında bilgi veren veya bir şeyin kanıtı veya kanıtı olarak kullanılabilen resmi bir kâğıt, kitap veya elektronik dosya olarak tanımlanmaktadır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir" (Wach, 2013 'den akt. Kıral, 2020). Verilerin toplanmasını sağlayan konuyla ilgili yayınlardan; kişilerin arşivleri, elektronik araçlar ve kitaplar sayesinde veriler toplanarak faydalanılmıştır.

Bu çalışmada, edebiyat eleştirisi ve müzikolojide yaygın olarak geliştirilen karşılaştırmalı tarihsel analiz yöntemi kullanılmıştır. "Karşılaştırmalı tarihsel sosyolojik araştırmalar, tarihsel geçmişte veya farklı toplumlardaki olaylar ve koşullar ile ilgili verilerin incelendiği nitel desenli bir araştırma türüdür" (Aydın & Hanağası, 2017).

3. Bulgular

"XII. yüzyıl müziğini duyabilmesek de, Nizami Gencevi'nin eserlerinde poetik formada verilen bilgiler bütünlükle o dönemde zengin musiki medeniyeti hakkında fikir söylemeye esas veriyor" (Gurbanliyeva, 2020). Bunu güzel bilen besteci Kara Karayev Nizami Gencevi'nin "Hamse" sinden biri olan "Yedi Güzel" balesini yaratma fikri 1940'ların sonlarında ortaya çıktı.

Nizami'nin "Yedi Güzel" şiiri, Orta Yüzyıllarda Marağa şehrinin hükümdarı olan Alâeddin Kop Arslan'ın emriyle yazılmıştır. Şiirin yapısı son derece karmaşıktır. Bir hikâyeden, Behram-gür saltanatının tarihini anlatan bir çerçeveden ve Behram'ın dünyanın her yerinden topladığı yedi karısından dinlediği yedi kısa hikâyeden oluşur. Bu şiir Nizami'nin diğer eserlerinden farklıdır. Eserdeki kahramanların karakterlerin psikolojik analizi balenin sözel metninde (libretto) arka plana itilmiştir. Nizami Gencevi "Sırlar Hazinesi" eserinde "Kerpiç Kesen Kişinin Destanı" bölümünde olduğu gibi "Yedi Güzel" eserinde de adil yönetim anlayışını özetledi.

Ten rengi, inançları ve gelenekleri ne olursa olsun tüm halkların aynı olduğunu, yani insanların aynı şekilde sevdiklerini, acı çektiklerini ve sevindiklerini göstermeyi amaçladığından dolayı Nizami şiirde başka bir hedef daha izlemiştir. Şiirin ana konusu ve karakteri, "Behram-name" şiirinin orijinal başlığından bahseden Behram Şah'tır. Bu Nizami'nin üç şiirinin ana karakterlerden - "Hüsrev ile Şirin", "Leyla ile Mecnun", "İskender-name" olarak adlandırıldığını hatırlayalım. Sadece son eserinde, faaliyetlerini özetleyen şair, şiirine "Yedi Güzel" olarak bilinen adı verir.

Besteci, Nizami'nin eserindeki ahlaki başarının gücü hakkındaki derin felsefi düşüncesini aşk adına ve ayrıyeten devleti yöneten kişinin ahlaki gelişiminde halka hizmet adına okudu. Nizami'nin "Yedi Güzel" eseri dört bir yanına dağılmış özgürlüğü seven emekçi insanlar hakkındaki düşünceler, bestecinin insanları balenin

ana kahramanı yapmasına ve Sovyet sanatçısının "geçmiş ve bugün" değerlendiren konumunu, ona balenin olay örgüsünde son derece toplumsal bir sesi keskinleştirme hakkı verdi (Karagiçeva, 1969).

Şiirin yapısının karmaşıklığı nedeniyle, konusu, önemli ölçüde yeniden işlenmesi koşuluyla müzikal sahne türüne uygun olacaktır. Balenin sözel metninde Yuri Slonimsky tarafından yazılmıştır. O, Nizami'nin metninin felsefi ve ahlaki unsurlarını dışarıda bırakır, burada yukarıda bahsedildiği gibi Nizami'nin şiirinin sosyal felsefi anlamı keskinleştirilir. Yuri Slominsky, balenin özelliklerine ilişkin notlarında şunları kaydetti: "Nizami'nin eserinin parlak teması seçildi - zamanının Azerbaycan halkının kaderine, insanlığın insanlık dışılığına karşı savaşan büyük harfli Adam'a yansımaları. Ortaçağ'da halkın köleleştirilmesine karşı müzikal sahne eyleminin kalbinde yer alır. Bu fikir sadece senaryoda değil, müzikte ve ikamede de ifade edilir"(Slomiski, 1952).

Bu nedenle, bale ve sözel metin yazarları tarafından kabul edilen "Yedi Güzel" şiirinin planından önemli düşünceler elde edilmiştir.

Nizami için Behram, adalet ve adaletin kişileşmesidir. Baledede Şah, şiirde olduğundan, ilk örnekten farklıdır. Kendi içinde istikrarsız, açgözlü, gururlu olmadığı gibi ülkeyi yönetme yöntemleri konusunda da meraklı değildir.

Balenin sözel metninde, Nizami'nin diğer şiirlerinden (özellikle "Sırlar Hazinesi", "Leyla ile Mecnun", "Hüsrev ile Şirin") olay örgüsü motifleri ve özellikleri tuhaf bir şekilde yansıtılmıştır. "Yedi Güzel" in ana fikri muhteşem ve fantastik olarak değil, sosyal ve trajik olarak yorumlanır.

"Bu, büyük ölçüde, şiirin tamamına, zamanına göre ilerleyici ve sosyal motiflerle nüfuz eden Azerbaycan klasiğinin doğru bir okunmasıyla belirlendi" (Karagiçeva, 1959).

Yukarıda daha önce belirtildiği gibi, balenin ana karakteri, imajı sürekli olarak yöneticiye duyulan güvenden (I. perdede), ilk şüphelenmelerden (II. perdede), çıkarların karşıtlığının bilincinde olarak gelişen halktan (III. perdede), keder ve öfke yolundan (IV. perdede), kendi kaderini belirleme ve değersiz bir Şah'ın yargıcı olma hakkının mahkûmiyetinden (Son perde) söz etmektedir.

Ayşe ve savaşçı kardeşi Menzir'in kaderi (bu görüntüler Nizami'de yoktur) halkın kaderinden ayıramaz. Ayşe'nin nazik ve şiirsel, ama aynı zamanda oldukça acıklı imajı, birçok karakter özelliği ile Şirin'in ("Hüsrev ile Şirin") imajını andırır ve Behram'a karşı olan acı ve ölüm duygularının üzerine yükselen özverili bir sevgiyi temsil eder.

Kara Karayev, Rus bestecisi Sergey Prokofyev'i takip ederek baledede "geçiş" ve "karşı geçiş" hareketlerinin çizgilerini geliştirir. Halkın ve kahramanlarının imgelerinin geliştirilmesi yoluyla balenin "geçici" çizgisi ifade edilirse, o zaman Behram'ın ve kurnaz vezirin görüntüleri onun "geçiş" çizgisini oluşturur.

Nizami, kahramanın kaba tutkudan aşamalı aydınlanmasına kadar arınmasının evrimini göstermek için Behram'ı yedi güzel ile bağlarsa, Kara Karayev'de bu Nizami fikri yeniden düşünülür. K.Karayev, Behram'ın peşinden gittiği zaman onun halkından daha da uzaklaştığı bir hayali mutluluk temasıyla hareket ettiğini görür. Yedi fantastik güzelliğin portrelerinde somutlaştırılmıştır. Nizami, "kutsal" yedi sayısını kullanarak, her hikâyeyi bir günle ve o zamanın astrolojik kavramlarına göre bu günün ve rengin koruyucu azizi olan o gezegenle ilişkilendirir.

Bu nedenle, her hikâyenin kendi rengi, günü ve gezegeni vardır. Şiirin zinciri siyahla başlar, ardından kademeli aydınlanma izler ve son şiir beyazla ilişkilendirilir.

Yedi hikâyenin hepsinin ana teması aşktır. Kaba tutkudan aydınlanmış aşka kadar tüm değerlendirmeleri (renklere göre) burada gösterilmektedir.

K. Karayev, balesinde şairin vermiş olduğu aynı renk düzenini korudu:

1. Siyah - Satürn (Kayvan) - Cumartesi (Hint güzeli),
2. Sarı - Güneş - Pazar (Bizans güzelliği),
3. Yeşil - Ay - Pazartesi (Harezmi güzelliği),
4. Kırmızı - Mars (Mirrah) - Salı (Slav güzelliği),
5. Mavi - Merkür (Utarit) - Çarşamba (Mağrip güzelliği),
6. Sandal Ağacı - Jüpiter (Mushtari) - Perşembe (Çin güzeli),
7. Beyaz - Venüs (Zühre) - Cuma (İran güzeli) güzellerin en güzeldir (Bertels, 1947).

"Yedi Güzel" balesi dört perde ve iki resimden oluşmaktadır. Bale, Ayşe ile ilgili iki tema içeren bir girişle başlar. İlk perdenin ilk sahnesinde, "Yedi portre" süiti geliyor, ardından yedi dans birbiri ardına gelir. Karşıtlık,

karakterler, melodi ve ritim açısından keskin bir şekilde farklılaşır. Yedi güzelliğin her birinin kendi melodisi, belirli melodik dönüşleri, tonlaması, ritmi ve ait olduğu her milletin özelliği vardır.

İlk perdenin ikinci sahnesinde, Behram'ın ana motifi duyulur, ardından kornalı bir dans, Behram ve Menzir arasında tek bir dövüş yer alır. Eylemde merkezi yeri "Adagio" işgal edilmiştir. İlk perdeden "Adagio" balenin en önemli sahnelerinden biridir. Ayrıca Ayşe'nin aklını ve şüphelerini anlatan "Ayşe yalnız" bölümünün müziği hüzünlü geliyor. İkinci perdede, büyütülmüş ve azaltılmış perdelerin unsurları, üflemeli çalgıların tınıları duyulur. Bunu, Vezirin vahşice muzaffer dansı izler. "Zanaatkârlar Meydanında" sahnesi büyük bir dans süitidir. "Zanaatkârların Dansı" dinamik bir kalabalık sahnesidir. Sahnenin yapısı, iki yardımcı temaya sahip bir sonat formudur. Bundan sonra "Alay" sahnesi düşman halklar arası bir güç özelliği izler. "Alay" iki temaya dayanmaktadır; yürüyüş ve tantana. Üçüncü perde de "Aptalların dansı" sahnesi balenin nadir sayılarından biridir. Burada "Parlak" dansın devrimleri kullanılır. "Ayşe'nin dansı" parlak, duygulu sayılardan biridir. Dördüncü perde de halk teması duyulur. "Ezgi eden dans" sahnesinde vahşi, kindar, hızlı bir şekilde yola çıktı. Ayşe ve Behram'ın "Adagio" parçası üzücü bir anlatı gibi gelmektedir. Sonuçta bir hatırlatma olarak, ilk "Adagio" teması gelir.

Kara Karayev, insanların ve kahramanlarının imajını ortaya çıkarmak için geniş nefes alan, net dans ritimlerinin melodisine döner. Karakterlerin müzikal özellikleri mümkün olduğunca Azerbaycan halk müziğine yakındır.

"Köylülerin dans oyunu" da (IV perde) âşık müziğinin unsurlarını kullanır.

Burada da hafif çalgı tınıları kullanılır.

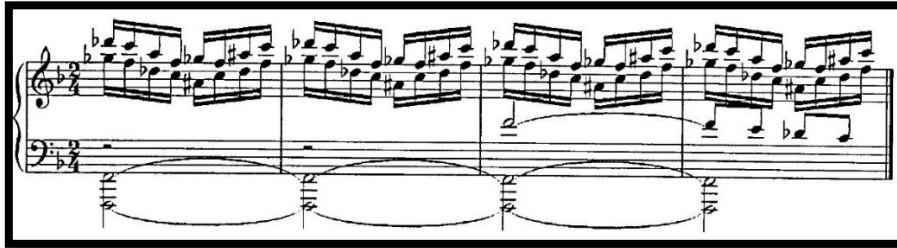
Behram, Vezir ve hizmetkârlarının görüntülerini müzikal karakteri için besteci, iç nefesten, ritimlerin keskinliğinden, sık ton değişimlerinden ve orkestra birleşmelerinin keskinliğinden yoksun açısız bir melodi kullanır.

Kara Karayev, yalnızca bir peri masalından bir karakter değil, aynı zamanda gerçekten var olan kötülüğün somutlaşmış biçimindeki sinsi tiran Vezir'in imajını ortaya çıkarmak için grotesk türünde genelleme yöntemini kullanır. İkinci perdenin ikinci sahnesinin tamamını Vezir tasvirine ayırmıştır (sahne saray zindanındaki bir monologdur). Bu resim iki bölümden oluşmaktadır: bir pandomim (vezir Şah'ın hazinelerine hayrandır) ve bestecinin azaltılmış ve büyütülmüş mod ve karpisli ritim unsurları kullandığı güç ve zenginlik için susuzluk dansı.

Şekil 1. Sahne saray zindanındaki monolog

"Yedi Güzeller" bale dizisinin gizemi, muhteşemliği, renkli majör-minör akorları yan yana dizilimleri, karmaşık modların unsurları, kayıtların renksel kullanımı ve türler aracılığıyla yaratılır.

Şekil 2. Vezir ve hizmetkârların görüntülenen sahnesinden örnek

Ayrıca balede "Cengi" ("Dövüş sanatları" (1. perde) ve "Savaşçı dansı") gibi halk danslarının kahramanca ve davetkâr tonlamalarını kullanır.

Şekil 3. "Cengi" halk dansı

Akan kadın danslarının zarif sözleri "Saray dansçılarının dansı" (III perde).

Şekil 4. Saray dansçılarının dansı

Halk müziğinin tür unsurları sadece çok çeşitli yönlerde (lirik, kahramanlık, grotesk) gelişmekle kalmaz, aynı zamanda Azerbaycan müziğinin özelliği olmayan diğer tür formlarıyla cesur ve özgün bir birleşim içinde gelişir; vals, dörtlü.

Balenin karakteristik bir özelliği, dramatik çok yönlülüğü, sürekli gelişen birkaç ana fikir çizgisinin organik birleşimi, sosyal-tarihsel ve lirik-psikolojik çatışmaların birbirine bağlanmasıdır.

Balenin lirik-psikolojik çizgisi "Ayşe - Behram" çizgisidir. Bu lirik çizginin konusu düette somutlaştırılmıştır. İlk perdenin ikinci sahnesindeki kahramanların Adagio'su. Adagio'nun müziği, Karayev'in en etkileyici ve güzel örneklerinden biridir:

Şekil 5. Adagio

III. perde, ilk çelişkilerin kapandığı, "Ayşe - Behram" - "Büyük dans" hattının uyumunu bozan "yönetici - halk" çizgisi arasında büyüyen çatışmanın yeni bir dalgasını ortaya koyuyor (III. perde, I. sahne).

IV. perde iki adagio içerir. Lirik çizginin doruk noktası olarak hizmet eden ve bir bütün olarak eserin dramatik sonuyla (kahramanın ölümü ve Behram'ın kovulması) çakışan Ayşe ve Behram'ın düeti bu perde de bulunmaktadır.

Nizami, Behram'ın ölümünü çok üzücü bir şekilde tasvir eder. Bildiğimiz gibi şair, insan ve doğa arasındaki uyumun gerekliliği hakkında yazdı. Behram, Şah onlara yaptıklarının intikamını alması için yaban arılarını avlamaya bayılır. Ve onagerin (eşşek türü) peşinde olan Behram mağarada kaybolur. Sonuç olarak, Onagerler Şah'ın yargıncı olur, gelecekteki kaderine karar verirler.

Karayev'e göre, Şah'ın yargıncı halkın kendisidir; çünkü Şah, halka ve başka hiç kimseye böyle bir keder ve talihsizlik getirmedi.

Bale "Yedi Güzel" bale sanatına paha biçilmez bir katkıdır. Parlak milli bir eser olan bu bale, Azerbaycan halkının kahramanlık tarihini yansıtan ve derinden ayırt edici bir sanattır.

Bale "Yedi Güzeller", Mirza Fetali Ahundov adına bağlı Opera ve Bale Tiyatrosu'nun repertuarındaki ana performanslardan biriydi. Kara Karayev'in balesi, canlı sahne düzenlemesi, renkli müziği ve orijinal dans numaralarıyla ayırt edildi. Bu yüzden halk tarafından her zaman sevilmiştir. Balenin zarafeti ve alaka düzeyi, her seferinde bu eşsiz performansı sahneye geri getirdi. Ancak, modern dünyada izleyici gereksinimlerinin daha rafine ve sofistike (bilmiş) hale geldiğine dikkat edilmelidir. Kültür ve toplumun modern gelişimiyle birlikte baleye yeni bir sahne düzenlemesi getirilir.

Tiyatro severler ve bale tutkunları, 2008 yılının Azerbaycan sanatı için tarihi bir yıl olduğunu biliyorlar. Kara Karayev'in yıldönümünde, Azerbaycan balesinin başyapıtı olan "Yedi Güzel" oyunu sahneye geri döndü.

Nizami Gencevi'nin şiirine dayanan bu bale, Kara Karayev'e gerçekten dünya çapında bir ün kazandırdı. "Yedi güzel", Kara Karayev'in en güzel eserlerinden biridir ve Azerbaycan Opera ve Bale Tiyatrosu, bu harika sanat eserini halka iade etme kararı almıştır.

Bununla birlikte, kaçınılmaz sorular ortaya çıktı: balenin eski Sovyet sürümünü geri yüklemeye değer mi - yoksa bugün popüler olan yeni bir yapılanma yoluyla mı iade edilmelidir?

Tiyatronun yönetimi ve Kara Karayev'in mirasçıları, üçüncü seçimi, yani en zor olanı seçti, ancak tek doğru ve olması gereken bu görünüyordu. Ulusal balenin klasik geleneklerini reddetmeden ve Kara Karayev'in çalışmalarına dikkatle yaklaşmadan, modernize etmeyen ve hiçbir şekilde basitleştirmeyen tamamen yeni bir performans yaratmaya karar verildi. Tabii ki bu o kadar kolay olmadı.

Sovyet döneminin eski kostümlerinden naftalinleri silkip atmak ve her şeyi olduğu gibi bırakmak çok daha kolay olurdu. Zalim şah boş zamanlarında bazı güzelliklere baksa da, ancak sonunda onlara karşı her bakımdan "doğru" bir kız tercih etmekteydi. Seven bir şahın haremde yedi kızla eğlendiği ultra modern bir sürüm bulmak o kadar da zor değildi.

Bu arada, aralarında bazı koreograflar tarafından tiyatro yönetmenine her iki seçeneğin de ciddi şekilde önerildiğini söylemektedirler. Kabul edilemez olarak reddedildiklerini söylemeye gerek yok.

Azerbaycan kültürünün incisini canlandırmaya ve korumaya yardımcı olacak olanın kabul edilebilir olduğu ortaya çıktı. Bu bağlamda, Opera ve Bale Tiyatrosu yönetiminin bir araya getirmeyi başardığı uluslararası yazar ekibinin sıkı çalışmasını da not ediyoruz.

Bu, her şeyden önce, dünyaca ünlü Rus koreograf Vasiliy Medvedev, birçok uluslararası ödülün sahibi, prestijli Dance Open festivalinin sanat yönetmeni, UNESCO dans konseyi üyesidir. Ödüllerinin ve unvanlarının listesi affedilmez bir yer alacaktı. "Le Corsaire", "Onegin", "Cinderella", "Prens of Weather" ve diğerlerinin dünya çapında birçok tiyatrodaki her zaman tükenen renkli ve etkili yapımlarıyla bale sanatının uzmanlarıyla tanınır. Klasiklere saygısı ve onu yenilikle birleştirme yeteneği ile tanınan yetenekli koreograf, Bakü'deki yapım çalışmasında yer almayı bir onur olarak kabul etti ve tiyatro yönetimi tarafından önerilen "Yedi Güzel" kavramını beğendi.

Sözel metin yazarı bulmak da zordu. Orijinal kaynağı Nizami Gencevi'nin şiirine dayanan ve Kara Karayev'in müziğinin ruhuna ve seviyesine karşılık gelen tamamen yeni bir sözel metin olması gerekiyordu. Hepsinden iyisi, Azerbaycan kültürünün şahsiyetlerine göre defalarca ünlü koreograflarla işbirliği yapan, eğitim yoluyla bir filolog ve Türk bir yazar olan Yana Temiz tarafından yapıldı. Azerbaycan balesini edebi kökenlerine geri döndürmeyi başardı.

Moskova'nın en yetenekli sanatçısı Dmitriy Çorbadji'nin yaptığı balenin sahne çözümü de ilginç çıktı. Her resim, izleyiciyi başyapıtların dans değil, güzel sanatlar hayranlığından uzaklaştırmak için balerinlerin tüm becerilerini göstermeleri gerektiği şekilde çerçevelenmiştir.

Modern bale için eşi görülmemiş bir şey olan bazıları elle boyanmış zarif, fantastik kostümler ile gerçekten başyapıtlar haline geldi. Tanınmış Azerbaycanlı sanatçı Tahir Tahirov onların yazarıydı. İstanbul'dan deneyimli bir şef olan hemşerimiz Elşad Bağirov, skor ve klavye üzerinde çalıştı.

Yapımda aktif rol alan Kara Karayev'in kızı Züleyha Hanım, "Karşılaştırmalardan kaçınmak istiyoruz" dedi, bizim lehimize olmayabileceğinden değil, tam da o zaman gereksinimlerini dikte eder ve dans tekniği ile sahne olanakları değişir. Evet, ölümsüz müzik ve klasik edebiyat değişmeden kalır, ancak Medvedev'in sürümünde olduğu gibi kalırlar. Üstelik bugün sansürle lekelenmiş, azaltılmış ve düzeltilmiş olanı güvenle kullanabiliriz. Babamın böyle bir performanstan memnun olacağından emin olun" (İmrani, 2009).

Performans kelimesi bir olay haline geldi, çünkü Kara Karayev'in müziği kesinlikle bunu hak ediyor. Nizami gibi Kara Karayev de çalışmalarında küresel sorunları gündeme getiriyor, zamanımızın en acil sorunlarına cevap

veriyor. Nizami'nin sanatı kadar onun sanatı da hümanizmin parlak fikirleriyle doludur. Kara Karayev'in yaratıcılığının ana teması, insanın mutluluğu, özgürlüğü için mücadelesiydi ve olmaya da devam etmektedir. "Yedi Güzel" balesinde besteci, şairin niyetini ifade etmeyi ve saray soylularının gerçek yaşamını ortaya çıkarmayı başardı.

4. Sonuç

Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" şiiri esasında Kara Karayev'in yazmış olduğu balenin şiirsel mazmunun müzikle vahdetinin, müzik sahnelerinde bestecinin yapmış olduğu melodilerin müzikoloji bakımından analizinin yapılması aşağıdaki sonuçların elde edilmesini sağlamıştır.

1. N. Gencevi'nin şiir dili ile vermiş olduğu "Yedi Güzel" eserinin mazmunu inceleme sonucunda balenin sözel metnini yazan Yana Temiz tarafından kısmen de olsa değiştirilerek bale senaryosunu uygunlaştırılması izlenilmiştir. Senaryoda yapılan değişiklikler balede eserin kahramanlarının karakterini müzik dili ve dans hareketleriyle doğru olarak verilme imkânı yaratması amacı doğrultusunda ortaya çıkarıldı.
2. Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" şiirinde vermiş olduğu kahramanların karakteri besteci tarafından doğru olarak duyulduğu için farklı kahramanların müzikal karakterleri onların mensup oldukları halk müziği temalarına uygun melodilere göre bestelenmiştir. Baleyi gören ve dinleyen insanlar kahramanları karakterize eden melodilerle onların hangi ülke güzeli olduğunu kolaylıkla anlamış oluyor.
3. Besteci Orta yüzyıllara ait saray kültürü geleneğini dans sahnelerinde farklı musiki biçimlerini kullanmış ve başarılı şekilde vermiştir. "Yedi Güzel" in her birinin karakteri dans sahnesinde müzik dili ile senfonik orkestranın parti türünde farklı müzik aletlerinin solo partilerinde seslenmesi ile seçilmektedir.
4. Balenin başkahramanı olan Behram-gur şahın karakteri tüm sahnelerde müzik tonlamalarda kendini göstermektedir. Bu karakteri besteci kahramanlığı bildiren muhteşem akorlarla ve senfonik orkestranın seslenmesinde üflemeli aletlerin partisinde vermiştir.
5. Balenin esas lirik-psikoloji çizgisi eserin başkahramanları olan Ayşe ile Behram şahın musiki ana motifinde verilmiştir. Bu melodiler var olan ülkelerin ana dilinde halk tarafından sevilmektedir.
6. Yukarıda vermiş olduğumuz bilgilere göre hem şiir, hem de bale olarak sevilen "Yedi Güzel" eserinin şiirinin ve balesinin karakterler, ana tema ve olay örgüsünün birbirleriyle bağlantılı olduğunu görmekteyiz. Ayrıca Kara Karayev kendinden sekiz yüzyıl önce yaşayan Nizami'nin eserinden ilham alarak balesini yazdığını görmekteyiz.

Araştırmalar sonucunda Nizami Gencevi'nin "Yedi Güzel" eserinde musikin halkın sosyal-medeni hayatında hususi önem taşıdığı fikrini duyan besteci K. Karayev yedi ülke güzeline tasvir etmek için onların karakterini, özelliklerini mensup oldukları halk yaratıcılığına, müziğine müracaat etmekle vermiştir. Böyle seçim balenin müziğini armoni bakımından daha da zenginleştirmiş oldu. K. Karayev'in "Yedi Güzel" eserinin bir taraftan Batı müzik sanatı ölçülerine göre uygunluğu, diğer taraftan ise Doğu bale müzik sanatında ilk eserlerden biri gibi hususi oluşu önem taşıdı. Bunu dikkate alırsak K. Karayev'in "Yedi Güzel" balesinin Batı ve Doğu müzik sanatında bale türünün klasik geleneğe uygun gelişmesini sağlamasında büyük önemi olduğunu hususi olarak vurgulamak gerekmektedir.

5. Kaynakça

Aydın, K., & Hanağası, U.B. (2017). Sosyoloji ve siyasal araştırmalarda karşılaştırmalı yöntem. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, KOSBED*, 33, 57-86.

Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.

Bertels, E. (1947). *Nizami*. Komsomol Merkez Komitesi'nin yayınevi "Genç koruma".

Gurbanliyeva, S. (2020). Nizami Gencevi'nin poetik irsi Azerbaycan müziğinin araştırılmasında değerli bir kaynak gibi. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 33, 10-17.

İmrani, R. (2009). Kara Karayev hakkında bilgiler. *Özel arşiv*, (1), 33-34.

Karagiçeva, L. (1969). *Bibliyografya Kara Karayev*. Azernes Matbaacılık.

Karagiçeva, L. (1959). *Kara Karayev'in baleleri*. Azernes Matbaacılık.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 170-189.

Slominski, Y. (1952). *Bahsedilen notlar*. El yazmalar.